

Črtomir Bitenc

RAZŠIRJENOST FINANČNIH UGODNOSTI ZA INVALIDE V SLOVENIJI

Analiza stanja

Število invalidov oziroma oseb, ki se morajo spopadati s takšno ali drugačno oviranostjo, se v svetu povečuje. Podatki pa kažejo, da imajo invalidi v povprečju veliko nižji socialno-ekonomski status kot drugi, ker težje vstopajo na trg dela in so zato pogosteje brezposelni. Poročilo kaže, kako ponudniki različnih storitev v Sloveniji z različnimi finančnimi ugodnostmi lajšajo finančno stisko invalidov. Zbiranje podatkov je potekalo leta 2014, večinoma s pomočjo občin ter še nekaterih drugih institucij in organizacij. Področja ugodnosti so razdeljena na štiri kategorije: promet, kultura, turizem ter šport in prosti čas.

Ključne besede: invalidnost, občine, promet, kultura, turizem, prosti čas.

Črtomir Bitenc, univ. dipl. psih., je razvojni raziskovalec, zaposlen na Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu Republike Slovenije – Soča na Razvojnem centru za zaposlitveno rehabilitacijo. Pri svojem delu se ukvarja s področjem zaposlitvene rehabilitacije, področjem invalidnosti in zaposlovanja invalidov ter še nekaterimi drugimi področji. Kontakt: crtomir.bitenc@ir-rs.si.

THE DISTRIBUTION OF FINANCIAL BENEFITS FOR THE DISABLED IN SLOVENIA: STATE OF THE ART ANALYSIS

The number of people with disabilities or people who have to deal with this or that handicap worldwide has been gradually increasing. However, the data show that people with disabilities have on average a much lower socio-economic status than others as a result of a more challenging entry into the labour market and thus more frequent unemployment. The report shows the extent to which providers of various services in Slovenia via various financial benefits relieve financial hardship of people with disabilities. Data collection took place during 2014 and mainly by help of municipalities and certain other institutions and organizations. Fields of benefits are divided into four categories: transport, culture, tourism, and sports & leisure.

Keywords: disabilities, municipalities, transport, culture, tourism, leisure.

Asst. Črtomir Bitenc, BA Psychology, is a development researcher working at the University Rehabilitation Institute, Republic of Slovenia – Soča, in the Development Centre for Vocational Rehabilitation. He works in the fields of vocational rehabilitation, disability, employment of persons with disabilities, and other. Contact: crtomir.bitenc@ir-rs.si.

Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije (World Health Organization 2014) približno 15 % svetovne populacije predstavljajo osebe, ki se spoprijemajo z vsaj eno od oblik invalidnosti, ki vplivajo na njihovo vsakodnevno funkcioniranje. V Evropski uniji pa velja, da ima približno vsak šesti prebivalec težave z invalidnostjo. Pogosto predvsem zaradi omejenega dostopa do izobraževanja in torej do zaposlitve pa tudi zaradi stroškov zdravljenja oziroma oskrbe je stopnja revščine med osebami z invalidnostjo precej visoka, saj je kar 70 % višja od povprečja (*ibid.*). Zato so kakršnekoli finančne spodbude in olajšave osebam z invalidnostjo več kot dobrodošle.

Zato smo se na Razvojnem centru za zaposlitveno rehabilitacijo na Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu Republike Slovenije – Soča v dogovoru z Direktoratom za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti odločili, da bomo opravili analizo in pregled stanja razširjenosti finančnih ugodnosti za invalide v Sloveniji. Področja ugodnosti smo razdelili po posameznih področjih na štiri kategorije, in sicer na: promet (letalski, lokalni in nacionalni avtobusni in železniški), kultura (ogled prireditev, vstopnine v kulturnih ustanovah, članarine ipd.), turizem (različne turistične znamenitosti, ogledi turističnih krajev in objektov ipd.) ter šport in prosti čas (športne dejavnosti, ogledi tekem, članarine ipd.).

Zbiranje podatkov in informacij o ugodnosti je potekalo leta 2014 prek različnih kanalov in virov; večinoma so bili to: vse slovenske občine (skupaj 212), Slovenske železnice, Adria Airways, Aerodrom Ljubljana, Letalska zveza Slovenije, Ministrstvo za infrastrukturo in prostor – Direktorat za promet, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport – Direktorat za šport, Združenje

za promet na Gospodarski zbornici Slovenije – Sekcija za javni prevoz potnikov v linijskem in prostem cestnem prometu, Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije – Sekcija za promet in Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite. Žal je bilo zbiranje podatkov zelo oteženo zaradi razmeroma slabe odzivnosti omenjenih deležnikov. Tako je v prvi polovici leta zbiranja podatke o ugodnostih v svoji občini posredovalo le približno 20 % vseh občin, na koncu po večkratnem pozivu pa nam je uspelo zbrati podatke skoraj 60 % občin (natančneje 120 občin). Kar nekaj truda je bilo vloženega tudi v zbiranje podatkov o morebitnih ugodnostih za invalide od preostalih deležnikov.

V nadaljevanju bomo navedli podatke, urejene glede na frekventnost oziroma razširjenost finančnih ugodnosti po posameznih sklopih. Vsega skupaj je kar 73 občin (61 % vseh) sporočilo, da za invalide nimajo urejenih nobenih posebnih finančnih ugodnosti v svojih občinah, ki so nam posredovale svoje podatke (oz. malo več kot tretjina vseh občin, kar jih je v Sloveniji).

Promet

S področja prometa so občine navajale večinoma takšne popuste in ugodnosti za invalide:

- brezplačni mestni avtobusni prevoz (Nova Gorica, Velenje, Ljubljana, Vodice, Brezovica, Dol pri Ljubljani),
- popusti pri cenah mesečnih vozovnic (Jesenice, Maribor),
- občina plačuje mesečne vozovnice za avtobus ali vlak (Trbovlje),
- brezplačni lokalni prevozi (Prevalje),
- posebej organiziran brezplačen prevoz s kombijem enkrat na teden od doma (po predhodnem dogovoru) do središča občine (za ogled občinsko organiziranih predstav, prireditev in delavnic; tudi v primeru obiska zdravnika ali obiska trgovine) (Osilnica),
- brezplačno parkiranje na posebej označenih parkirnih mestih oz. na modrih conah (Nova Gorica, Ljubljana, Sežana, Slovenj Gradec, Dobrovnik, Dolenjske Toplice, Koper),
- prednost pred drugimi pri parkiranju na najugodnejših parkirnih mestih (Vrhnika).

Od Aerodroma Ljubljana d. d. smo prejeli informacijo, da ponuja njihovo letališko osebje brezplačno pomoč od prihoda na letališče do vstopa v letalo oziroma do namestitve v sedežu in obrnjeno, od prihoda z letalom do prestopa na drugo letalo oziroma izhoda iz terminala za vse osebe z zmanjšano mobilnostjo; pri tem morajo potniki prevozniku prijaviti potrebo po pomoči najpozneje 48 ur pred odhodom letala, prevoznik pa mora prenesti informacijo vsaj 36 ur pred odhodom letala, oziroma takoj ko je mogoče, na odhodno, tranzitno in končno letališče. Poleg tega zagotavljajo še rezervirana brezplačna parkirna mesta v parkirni hiši, ki so vidno označena in v neposredni bližini dvigal in izhoda iz parkirne hiše: etaža 1A – parkirna mesta št. 17, 18, 20 in 21 (ob dvigalu) ter etaža 2A – parkirni mesti št. 19 in 20 (ob dvigalu). To velja prav tako za invalidne osebe z zmanjšano mobilnostjo. Drugih (cenovnih) ugodnosti ne navajajo.

Adria Airways d. d. enako kot Aerodrom Ljubljana d. d. ponuja brezplačno pomoč od prihoda na letališče do vstopa v letalo oziroma do namestitve v sedežu in obrnjeno, od prihoda z letalom do prestopa na drugo letalo oziroma izhoda iz terminala za vse osebe z zmanjšano mobilnostjo; pri tem morajo potniki prevozniku prijaviti potrebo po pomoči najpozneje 48 ur pred odhodom letala, prevoznik pa mora prenesti informacijo vsaj 36 ur pred odhodom letala, oziroma takoj ko je mogoče, na odhodno, tranzitno in končno letališče. Poleg tega Adria Airways zagotavlja brezplačno letalsko karto za pse vodnike, pri tem pa mora biti vsak pes vodnik za slepe ali slabovidne in za gluhe in naglušne osebe popolnoma izšolan za ta namen in mora nositi nagobčnik. Odvisnost od psa vodnika mora potnik dokazati z zdravniškim potrdilom. Psi vodniki se prevažajo brezplačno v potniški kabini ali v prtljažnem prostoru letala.

Letalska zveza Slovenije, Združenje za promet na Gospodarski zbornici Slovenije – Sekcija za javni prevoz potnikov v linijskem in prostem cestnem prometu ter Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije – Sekcija za promet so navedle, da ne ponujajo (cenovnih) ugodnosti oziroma vsaj nimajo nobenega podatka o tem, da bi obstajale takšne ugodnosti za invalide na področju prometa.

Kultura

S področja kulture so občine navajale večinoma takšne popuste in ugodnosti za invalide:

- različno visoki popusti za vstopnice in abonmaje gledališč (Celje, Kranj, Nova Gorica, Maribor, Ptuj, Koper),
- prost vstop ali znižana vstopnina za različne kulturne (Nova Gorica, Velenje, Slovenj Gradec), delavske (Trbovlje) in narodne (Maribor, Prebold, Sežana) domove ter različne mladinske (npr. Krško) in kulturne centre (Ljubljana),
- brezplačne ali znižane vstopnine za galerije (Velenje, Maribor, Ljubljana, Slovenj Gradec, Ajdovščina),
- znižane vstopnine za ogled predstav v kinu (Ljubljana),
- prost vstop na prizorišča različnih festivalov (Ljubljana),
- občasne cenovne ugodnosti pri vstopninah na različnih kulturnih prireditvah (Vodice, Škofja Loka, Tržič, Dravograd),
- popusti za predstave v Slovenski filharmoniji (Ljubljana),
- brezplačne vstopnice za ogled prireditev v Cankarjevem domu (Ljubljana, Vrhnika),
- brezplačne vstopnice za koncerte v športni dvorani Stožice (Ljubljana).

Turizem

S področja turizma so občine navajale večinoma takšne popuste in ugodnosti za invalide:

- prost vstop ali popust za vstop in ogled gradu (Celje, Krško, Kranj, Ljubljana),
- prost vstop ali popust v muzeje (Celje, Krško, Kranj, Nova Gorica, Velenje, Maribor, Ljubljana, Železniki, Kobarid, Ptuj, Vrhnika, Škofja Loka, Nazarje, Idrija, Metlika, Ribnica),
- brezplačni ogled (zgodovinskega) arhiva (Celje, Koper),
- znižana vstopnina za ogled živalskega vrta (Ljubljana, Radenci),
- znižana cena namestitve v hotelu (Rogla – Zreče, Terme Krka – Dolenjske Toplice),
- znižana cena vstopnic za Park vojaške zgodovine (Pivka),
- popust na ogled Kobilarne Lipica (Sežana),
- popust pri turističnem vodenem ogledu občine oz. dela občine (Vrhnika, Radenci, Tržič),
- znižana vstopnina za ogled samostanskega kompleksa Žičke Kartuzije (Slovenske Konjice),
- prost vstop v krajinski park Logarska dolina in popust pri vodenih programih Centra Rinka (Solčava),
- popust na zdravstvene storitve (Radenci, Dolenjske Toplice),
- popust pri ogledu dela rudnika (Idrija),
- popust na ogled razstav in na ogled razstav z vodenjem v Javnem zavodu Rokodelski center Ribnica – zavod za rokodelstvo, muzejsko in galerijsko dejavnost (Ribnica).

Treba je posebej poudariti, da so invalidi v vseh občinah v Sloveniji oproščeni plačevanja turistične takse po Zakonu o spodbujanju razvoja turizma (2004). Plačila turistične takse so oproščene osebe na podlagi predložitve fotokopije odločbe pristojnega organa, iz katere je razvidno, da je pri zavarovancu oziroma zavarovanki podana invalidnost oziroma telesna okvara, ali fotokopije potrdila oziroma izvedenskega mnenja pristojne komisije o ugotavljanju invalidnosti oziroma telesni okvari ali na podlagi članske izkaznice invalidske organizacije ter otroci in mladostniki na podlagi predložitve fotokopije odločbe, ki zadeva razvrščanje in usmerjanje otrok s posebnimi potrebami.

Šport in prosti čas

S področja športa in prostega časa so občine navajale večinoma takšne popuste in ugodnosti za invalide:

- brezplačna članarina oz. članarina s popustom v knjižnici (Celje, Kranj, Nova Gorica, Trbovlje, Velenje, Maribor, Ljubljana, Ptuj, Slovenske Konjice, Črnomelj, Ilirska Bistrica, Kočevje, Zalec, Dravograd),

- možnost brezplačne dostave knjižničnega gradiva na dom iz knjižnice (Krško, Ljubljana),
- popust na vstopnico za kopališče oziroma bazen (Kranj, Nova Gorica, Velenje, Zreče, Šmartno pri Litiji, Ljutomer, Radenci, Sevnica, Moravske Toplice),
- popust pri nakupu karte za smučanje (Rogla – Zreče),
- na prireditvah v športnih objektih zagotovljeno posebno mesto (Kranj),
- brezplačna uporaba športnih objektov in naprav (Prebold, Žalec),
- brezplačen ogled oziroma ogled s popustom posameznih športnih dogodkov ali tekem (Nova Gorica, Trbovlje, Velenje, Prebold, Tržič),
- popusti na kosila v Zaposlitvenem centru Gea, ki je za občino izvajalec javne kuhinje (Velenje),
- možnost brezplačne udeležbe zdravstveno-vzgojnih delavnic v okviru zdravstvenega doma (Slovenj Gradec),
- popust pri nakupu bele tehnike, akustičnih aparatov, vodovodnega materiala, električnega materiala ipd. v trgovini (Žalec)

Splošni povzetki

Glede na posamezno področje lahko sklenemo, da je največ ugodnosti glede na raznovrstnost na področju turizma (13), najmanj pa na področju prometa (7); po številu pa največ na področju kulture in turizma ter najmanj na področju prometa, športa in prostega časa. Glede na vse občine lahko opazimo, da je največ ugodnosti za invalide v bolj turističnih občinah, v občinah z več prebivalci in v občinah, ki imajo certifikat oz. listino »Občina po meri invalidov«, ki jo podeljuje Zveza delovnih invalidov Slovenije (npr. Ljubljana, Maribor, Ptuj, Nova Gorica, Kranj, Celje, Velenje, Slovenj Gradec). Po drugi strani pa je manjše število ugodnosti predvsem v manjših občinah in pa v občinah severovzhodne Slovenije (npr. območje Prlekije, Prekmurja).

Poudariti je treba tudi, da ponujajo nekatere občine na posameznih področjih, ki smo jih analizirali, pri določenih zadevah popuste tudi za spremljevalce invalidov. Vsega skupaj je tako približno 20 % vseh ugodnosti, ki so na voljo tudi spremljevalcem invalidov.

Povzamemo lahko, da so finančne ugodnosti za invalide na voljo na različnih tematskih področjih, vendar zelo različno od občine do občine, pri tem pa imajo spodbuden vpliv listina »Občina po meri invalidov« ter lokacija in velikost občine. V prihodnosti bi si tako želeli še več občin z omenjeno listino oziroma več občin, ki bi spodbujale in širile ponudbo raznovrstnih finančnih ugodnosti za invalide.

Vira

World Health Organization (2014), WHO Director-General Dr Margaret Chan's message on the International Day of Persons with Disabilities 2014 (IDPD, 2014) Dostopno na http://www.who.int/disabilities/media/news/2014/idpd_dg/en (30. 7. 2015).

Zakon o spodbujanju razvoja turizma (2004), *Ur. l. RS* 2/2004. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=46633> (30. 7. 2015).